

Ministerie van Justitie en Veiligheid
T.a.v. mevrouw mr.
Directeur Wetgeving en Juridische Zaken
Postbus 20301
2500 EH 'S-GRAVENHAGE

Datum: 1 juni 2018

Kenmerk: UIT-P/2018/2694

Pagina: 1 van 8

Geachte mevrouw

Naar aanleiding van uw brief van 20 april 2018 (kenmerk 2242586) geven wij u hierbij onze reactie op de concepten voor het wetsvoorstel Regels betreffende experimenten in de rechtspleging (Experimentenwet rechtspleging) en de memorie van toelichting daarbij. Wij doen dat thematisch: opmerkingen op hoofdlijnen en detailopmerkingen staan per deelonderwerp bij elkaar.

A. Een streven dat steun verdient

1. Het wetsvoorstel Experimenteerwet rechtspleging (hierna: de voorgestelde regeling) voorziet in een al geruime tijd levende behoefte in de rechtspraak om te onderzoeken hoe het verloop van procedures over burgerlijke rechten en plichten (hierna: civiele procedures) optimaal kan aansluiten bij de aard en inhoud van een zaak. De verwachting bestaat dat een ruimere beschikbaarheid van procedures die op een bepaald type zaken zijn toegesneden (zaaksdifferentiatie) goede mogelijkheden biedt om de civiele rechtspraak ook in de toekomst optimaal ten dienste van de samenleving te laten functioneren. Het wetsvoorstel sluit ook aan bij een bredere tendens waarin behoefte bestaat aan het opnemen van experimenteermogelijkheden in wet- en regelgeving.¹

2. Onder meer bij de fundamentele herbezinning in het procesrecht² is onder ogen gezien dat procedures voor de burgerlijke rechter zeer uiteenlopend van aard en inhoud zijn en dat het wenselijk is dat in de wijze van procederen onderscheid kan worden gemaakt naar gelang het type zaak, geschil of conflict verschilt. Het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering biedt al de nodige mogelijkheden om tot zaaksdifferentiatie te komen. In de afgelopen jaren zijn met succes nieuwe wijzen van procederen ontwikkeld, zoals de uniforme basisprocedure (art. 30a e.v. Rv) en de deelgeschilprocedure voor letsel- en overlijdensschadezaken (artikel 1019w-1019cc Rv). In de praktijk worden nieuwe varianten voor procedures uitgetoetst die aanknopen bij maatschappelijke knelpunten, zoals spijbelen, burenc conflicten of scheidingen van ouders met kinderen. Daarbij komt enerzijds naar voren dat rechtspraak een essentieel handvat biedt bij de

¹ Vgl. M.J. Jacobs, Experimentele wetgeving (oratie VU Amsterdam), Deventer: Wolters Kluwer 2018.

² W.D.H. Asser, H.A. Groen & J.B.M. Vranken, m.m.v. I.N. Tzankova, Uitgebalanceerd, Eindrapport Fundamentele herbezinning Nederlands burgerlijk procesrecht, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2006.

Datum: 1 juni 2018

Kenmerk: UIT-P/2018/2694

Pagina: 2 van 8

aanpak van dergelijke knelpunten, maar anderzijds dat sommige procesrechtelijke voorschriften de verdere ontwikkeling van maatschappelijk relevante rechtspraak ook onbedoeld kunnen afremmen.

3. Wij staan in het licht van het voorgaande positief tegenover het streven om via een wettelijke regeling mogelijk te maken dat nieuwe varianten voor civiele procedures proefondervindelijk worden onderzocht op hun mogelijke bijdrage aan een effectieve en efficiënte rechtspleging. Onze opmerkingen hierna naar aanleiding van de voorgestelde regeling en memorie van toelichting (hierna: de toelichting) strekken ertoe dat streven te ondersteunen.

B. Reikwijdte van de voorgestelde regeling

4. Wij onderschrijven de uitgangspunten die zijn neergelegd in artikel 1 van de voorgestelde regeling. Daarin wordt een ruime bandbreedte gekozen voor de regels waarvan in een experiment kan worden afgeweken. Dat maakt het mogelijk in elk experiment concreet te onderzoeken welke procesrechtelijke voorschriften een bepaald type zaken nodig heeft om tot een zinvolle vernieuwende wijze van procederen te komen. Verder wordt daarin vermeld dat fundamentele rechten en beginselen in een experiment in acht moeten worden genomen en dat niet kan worden afgeweken van verdragen en EU-verordeningen. Dit zijn onzes inziens vanzelfsprekende en ook noodzakelijke beperkingen.

5. De ruime bandbreedte van de voorgestelde wettelijke afwijkingsmogelijkheden is een nieuw fenomeen in het civiele procesrecht. In de toelichting, in het bijzonder op p. 2, laatste alinea, en p. 3, eerste alinea, wordt aandacht besteed aan het belang dat de in artikel 1 gekozen benadering voldoende waarborgen bevat om aan de eisen van een behoorlijke rechtspleging te voldoen.

6. In de toelichting zou in aanvulling daarop nog kunnen worden uiteengezet hoe de gekozen benadering zich verhoudt tot de Aanwijzingen voor de regelgeving (zie de aanwijzingen 2.41 en 2.42 over experimentele regelgeving).³ Bij de keuze om op een bepaald gebied een experimentele procedure mogelijk te maken, zal onder meer van belang zijn dat het wetsvoorstel in het kader van het streven naar maatschappelijk effectieve rechtspraak strekt tot verbetering van de procesrechtelijke mogelijkheden om tot passende oplossingen voor juridische problemen van burgers en bedrijven te komen, zoals in de inleiding van de toelichting uiteengezet wordt. In het licht van deze maatschappelijke doelstelling verdient het onzes inziens overweging een adviescommissie samen te stellen waarvan de leden vanuit juridisch, sociaal en economisch perspectief meedenken over de verdere ontwikkeling van maatschappelijk effectieve rechtspraak. Zo'n commissie zou bijvoorbeeld kunnen adviseren over de keuze om een bepaald idee voor een experimentele procedure al dan niet uit te werken in een algemene maatregel van bestuur, en zou kunnen meekijken naar de evaluatie van een experiment.

7. Overweging verdient verder in de toelichting tot uitdrukking te brengen of de Raad voor de rechtspraak overeenkomstig artikel 95 van de Wet RO steeds in de gelegenheid zal worden gesteld te adviseren over een voorgenomen algemene maatregel van bestuur waarin een experimentele procedure wordt voorzien.

8. In de toelichting op artikel 1 lid 2 staat, anders dan in de tekst van artikel 1 lid 2 zelf, dat de fundamentele beginselen van procesrecht zijn uitgesloten van afwijking. Het verdient aanbeveling de toelichting af te stemmen op de tekst van artikel 1 lid 2.

³ Vgl. M.J. Jacobs, Experimentele wetgeving (oratie VU Amsterdam), Deventer: Wolters Kluwer 2018, p. 13-18.

Datum: 1 juni 2018

Kenmerk: UIT-P/2018/2694

Pagina: 3 van 8

De inachtneming van de in artikel 1 lid 2 genoemde rechten en beginselen dient inderdaad in elk experiment voorop te staan, maar tegelijk mag niet uit het oog worden verloren dat die rechten en beginselen naar huidig recht niet een absoluut karakter hebben.

9. Wij nemen aan dat met het begrip 'verdragen' in artikel 1 lid 3 alleen) wordt bedoeld op voor Nederland in werking getreden verdragen. Wellicht kan dit in de toelichting tot uitdrukking worden gebracht.

C. Hardheidsclausule

10. Wij delen de opvatting die ten grondslag ligt aan artikel 1 lid 4 van de voorgestelde regeling dat de rechter door middel van een hardheidsclausule de bevoegdheid dient te hebben om te bepalen dat een procedure die is begonnen in het spoor van een experiment, dient te worden voortgezet volgens de regels van de reguliere procedure. Die bevoegdheid is onder meer van belang voor de ontwikkeling van varianten voor procedures die door een van partijen aanhangig kunnen worden gemaakt, dus zonder gezamenlijk verzoek van partijen. De rechter kan dan ambtshalve of op verzoek van de wederpartij beoordelen of een bepaalde zaak toch niet in aanmerking komt voor behandeling volgens de regels van de experimentele procedure. Een algemeen geformuleerde, wettelijk vastgelegde hardheidsclausule is ook van belang omdat thans nog niet valt te voorzien in welke zaken het (blijven) volgen van het spoor van een experiment niet verantwoord zal blijken te zijn.

11. De voorgestelde maatstaf voor de hardheidsclausule, te weten of toepassing van de experimentele regels voor een partij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is, is gelet op de toelichting (p. 23) ingegeven door de begrijpelijke gedachte dat de verplichting om een experimentele procedure te volgen in een bepaald geval een te knellend spoor kan blijken te zijn.

12. Met betrekking tot de maatstaf of iets voor een partij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is, merken wij op dat dit criterium niet in zwang is in het procesrecht. Deze maatstaf is bekend uit het materiële burgerlijk recht, in het bijzonder uit artikel 6:2 lid 2 BW en artikel 6:248 lid 2 BW, waar het gaat om het buiten toepassing laten van een *tussen partijen* geldende regel.⁴ Volgens vaste rechtspraak rusten op de partij die zich op die onaanvaardbaarheid beroept, de stelplicht en bewijslast van feiten en omstandigheden waaruit is af te leiden dat het naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is dat zij bepaalde burgerlijke rechten of plichten tegen zich dient te laten gelden.

13. Bij de toepassing van de hardheidsclausule van artikel 1 lid 4 BW gaat het niet om het buiten toepassing laten van een tussen partijen geldende privaatrechtelijke regel, maar van een procesrechtelijke regel. Ook gaat het niet om het antwoord op de vraag of de verwezenlijking van bepaalde burgerlijke rechten of plichten van de ene partij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar is voor de andere partij. Het gaat erom of van een partij mag worden verlangd dat zij eraan meewerkt dat een bepaald procedureel spoor wordt gevolgd op weg naar een schikking of rechterlijke beslissing over die burgerlijke rechten of plichten. Artikel 1 lid 2 van de voorgestelde regeling illustreert dat de rechter daarbij ook ambtshalve een taak heeft en dat het hier niet louter gaat om een kwestie die aan de stelplicht en bewijslast van een partij kan worden onderworpen. Introductie van de voorgestelde materieelrechtelijke maatstaf zal in de rechtspraktijk wellicht ook tot vragen van uitleg leiden die niet zozeer gaan over de omstandigheden waaronder van een partij medewerking aan een bepaalde experimentele procedure mag worden verlangd, maar over een vraag op een ander niveau, namelijk hoe de

⁴ Zie bijv. Parl. Gesch. Burgerlijk Wetboek Boek 6, Artikel 6.1.1.2, Eindverslag I, Antwoord op Vraag 1.

Datum: 1 juni 2018

Kenmerk: UIT-P/2018/2694

Pagina: 4 van 8

vertaalslag van de materieelrechtelijke (privaatrechtelijke) maatstaf naar de procespraktijk moet worden gemaakt.

14. Wij geven u in verband daarmee in overweging voor de toepassing van de hardheidsclausule een maatstaf te introduceren waarmee de procespraktijk al vertrouwd is en die tot uitdrukking brengt dat de rechter bij wijze van uitzondering ambtshalve of op verzoek van een partij een spoorwissel kan gelasten als daarvoor goede redenen zijn. Geïnspireerd op artikel 22 Rv valt te denken aan de formulering: 'De rechter kan de toepassing van de regels die bij algemene maatregel van bestuur zijn gesteld ambtshalve of op verzoek van een partij achterwege laten indien dat wegens gewichtige redenen gerechtvaardigd is'. Ook valt inspiratie te ontleen aan het Wetboek van strafvordering, waarin bijvoorbeeld als criterium wordt gehanteerd of het belang van een goede rechtspleging ernstig zou worden geschaad. De zojuist gesuggereerde formuleringen bieden overigens ruimte om bij de beslissing tot afwijking van het experimentele spoor ook rekening te houden met andere belangen dan alleen die van partijen.

15. Verder geven wij u in overweging artikel 1 lid 4 of de toelichting daarbij op twee punten te verduidelijken.

Allereerst is onduidelijk of met artikel 1 lid 4, eerste volzin, slechts een volledige spoorwissel kan plaatsvinden van de experimentele procedure naar de reguliere procedure, of dat ook denkbaar is dat sommige regels van de experimentele procedure wel worden toegepast, terwijl de toepassing van andere regels voor die procedure op basis van de hardheidsclausule achterwege blijft.

Daarnaast bevat de tweede volzin van artikel 1 lid 4 tot en met 'zal zijn' in de vierde regel voorschriften die passen bij een spoorwissel, zoals die thans bekend zijn uit artikel 69 Rv. In het vervolg van de volzin gaat het echter niet meer over een tussenbeslissing bij een spoorwissel, maar over een eindbeslissing bestaande uit niet-ontvankelijkverklaring. Uit artikel 1 lid 4 wordt niet duidelijk wat de grond voor niet-ontvankelijkverklaring zou kunnen zijn. Dit valt wellicht ook niet in algemene zin in de wet vast te leggen, omdat er nu eenmaal allerlei redenen kunnen zijn om te oordelen dat een zaak zich niet leent voor het volgen van een bepaalde experimentele procedure. Overwogen zou dan kunnen worden die eindbeslissing niet in de wet te noemen, maar aan de rechter – nadat hij partijen daarover heeft gehoord – over te laten wat er moet gebeuren met een zaak die aanhangig is gemaakt volgens de regels van een bepaalde experimentele procedure, maar die zich daarvoor niet (langer) leent en zich ook niet leent voor een spoorwissel. Er zijn dan immers diverse opties, zoals schikken, aanhouden voor een bepaald doel, doorhalen, niet-ontvankelijk verklaren of afwijzen van de vordering of het verzoek.

16. In de toelichting zou nog kunnen worden benadrukt dat het van belang is dat in geval van verwijzing naar de reguliere procedure door de rechter duidelijk wordt gemaakt hoe de procedure zal worden voortgezet (bijvoorbeeld: wie van partijen wanneer op welke wijze welke proceshandeling dient te verrichten). Dat is wenselijk uit een oogpunt van rechtszekerheid waarmee een experiment dient te zijn omgeven, en ter voorkoming van vertraging of frictie in de behandeling van de zaak.

17. Hoewel dat op dit moment niet goed te voorzien valt, is het denkbaar dat in de toekomst op grond van een algemene maatregel van bestuur een experimentele procedure openstaat en dat duidelijk wordt dat een bepaalde zaak die volgens de reguliere procedure aanhangig is gemaakt, in aanmerking komt om (verder) te worden behandeld in het spoor van de experimentele procedure. Zelfs is het denkbaar dat (sommige) procedures die al voor het openstellen van een experiment via de reguliere weg aanhangig zijn gemaakt, via zo'n spoorwissel worden voortgezet op de nieuwe, experimentele wijze.

Te overwegen valt ook een dergelijke spoorwissel van reguliere naar experimentele procedure in de voorgestelde regeling mogelijk te maken. Als een zodanige spoorwissel niet wenselijk wordt

Datum: 1 juni 2018

Kenmerk: UIT-P/2018/2694

Pagina: 5 van 8

gevonden, geven wij in overweging om in de toelichting uiteen te zetten waarom daarvan in het voorstel is afgezien.

D. Duur van experimenten

18. In artikel 1 lid 1 wordt voorgesteld dat een experiment een werkingsduur van ten hoogste drie jaar kan hebben. In artikel 3 wordt voorgesteld dat uiterlijk drie maanden voor het einde van de werkingsduur aan de Staten-Generaal een verslag van het experiment en een standpunt over het voornemen tot wetwijziging naar aanleiding van het experiment moet worden gezonden, en dat de werkingsduur van een experiment kan worden verlengd tot de inwerkingtreding van een wetwijziging die uit het experiment voortkomt. De termijn van drie maanden voor het indienen van een verslag voor het einde van de werkingsduur lijkt kort in verhouding tot de termijn van negen maanden die wordt genoemd in het model in de Algemene aanwijzingen voor de regelgeving, 6.42. Het verdient aanbeveling uit te leggen waarom hier in afwijking van die aanwijzing voor een relatief korte termijn wordt gekozen.

19. Wij vragen ons af of een periode van drie jaar in het algemeen zal volstaan om een experiment behoorlijk uit te voeren en de werking ervan afdoende te doorgronden en evalueren. Wij geven u in overweging ook buiten het geval van artikel 3 lid 2 een verlengingsmogelijkheid in het wetsvoorstel op te nemen.

20. Verder achten wij het uit een oogpunt van rechtszekerheid van belang dat door middel van overgangsrecht in het wetsvoorstel wordt geregeld op welke wijze een experimentele procedure die nog aanhangig is bij het einde van een experiment, dient te worden voortgezet: wordt de procedure nog voortgezet volgens de regels van die experimentele procedure, of dient een spoorwissel naar de regels van de reguliere procedure plaats te vinden?

E. Deskundigen

Inleiding

21. In artikel 4 lid 1 wordt voorgesteld dat het bestuur van een gerecht een deskundige kan benoemen die deelneemt aan de rechtspraak. In de tweede volzin van dat artikellid is geregeld dat aan die deskundige geen doorslaggevende stem in de beslissing toekomt, naar wij begrijpen hoofdzakelijk op de grond dat hij weliswaar zal fungeren als een deskundig lid van een gerecht, maar geen rechterlijk ambtenaar zal zijn.

22. Dit onderdeel van het wetsvoorstel biedt kansen om te onderzoeken of rechtspraak waarbij inzet van deskundigen nodig is, verder kan worden verbeterd door een deskundige samen met de rechter(s) te laten deelnemen aan de behandeling en beslissing van de zaak. Gelet op de bestaande knelpunten rondom de totstandkoming en het gebruik van het deskundigenbericht in opdracht van de rechter (artikel 194 Rv en artikel 202 Rv), kunnen experimenten op basis van dit onderdeel van het wetsvoorstel naar verwachting een waardevolle toevoeging voor de rechtspraak vormen. Uit de rechtspraak van het EHRM inzake deskundigen komt naar voren dat inbreng van deskundige kennis die van overwegende betekenis kan zijn voor de beslissing door partijen becommentarieerd moet kunnen worden (*Mantovanelli v. France*, 21497/93, § 36; *Storck v. Germany*, 61603/00, § 135). Daaruit kan worden afgeleid dat bij de inzet van materiedeskundigen als rechter de voor besluitvorming relevante deskundige inzichten ook aan de orde moeten zijn geweest in het debat tussen partijen. Dat is onzes inziens een belangrijk punt van aandacht voor de uitvoering van een experiment met deskundigen in een

Datum: 1 juni 2018

Kenmerk: UIT-P/2018/2694

Pagina: 6 van 8

rechterlijke functie. Ook kan deze problematiek in een evaluatie van een dergelijk experiment worden betrokken.

23. Met het oog op de kans van slagen vraagt dit onderdeel van het wetsvoorstel naar onze indruk om verduidelijking op enkele hierna genoemde punten.

Benoeming

24. Een eerste punt is wetstechnisch van aard. In de concept-memorie van toelichting is vermeld (op p. 26) dat is afgeweken van de regelingen in de Wet op de rechterlijke organisatie die benoeming van deskundige leden bij koninklijk besluit voorschrijven. In artikel 4 lid 4 wordt echter artikel 48a Wet RO van overeenkomstige toepassing verklaard, waarvan het eerste lid voorschrijft dat benoeming van deskundige leden van de pachtkamers bij koninklijk besluit geschiedt. Dit vraagt om nadere afstemming tussen tekst en toelichting.

Leeftijdsgrens

25. Het verdient overigens overweging om de overeenkomstige toepassing van artikel 48a lid 2 en lid 6 van de Wet RO te handhaven. Daarin is geregeld dat een deskundig lid Nederlander moet zijn en dat hem ontslag wordt verleend bij het bereiken van de leeftijd van zeventig jaar. In artikel 4 is geen leeftijdsgrens opgenomen voor de deskundige.

Waarborgen voor onpartijdigheid en onafhankelijkheid

26. Een volgend punt betreft de waarborgen voor de onpartijdigheid en onafhankelijkheid van de deskundige.

27. In dit verband is allereerst van belang dat in artikel 4 lid 1 wordt voorgesteld dat het deskundige lid van een gerecht geen rechterlijk ambtenaar zal zijn en dat artikel 36 Rv slechts wraking van een rechter mogelijk maakt. Uit de voorgestelde regeling wordt niet duidelijk of de regeling van de artikelen 36-41 Rv over de wraking en verschoning van rechters van overeenkomstige toepassing zal zijn op de door een gerechtsbestuur als lid van het gerecht benoemde deskundige. Hierover behoort naar ons inzicht in de praktijk geen misverstand te kunnen rijzen, zodat een verduidelijking op dit punt aangewezen is.

28. Daarnaast is voor de onafhankelijkheid van het deskundige lid van een gerecht niet alleen van belang dat hij door een gerechtsbestuur op voldoende objectieve wijze en voor een bepaalde termijn wordt benoemd, maar ook dat er waarborgen zijn tegen uitoefening van externe druk op de deskundige, bijvoorbeeld doordat wordt geregeld dat en op welke gronden ontslag mogelijk is en doordat wordt bepaald dat het gerechtsbestuur niet kan treden in de wijze waarop het deskundige lid in concrete zaken invulling geeft aan zijn rechtsprekende taak.⁵ Ook op dit punt achten wij verduidelijking aangewezen.

Voorbeelden

29. Het verdient overweging om in de toelichting meer voorbeelden op te nemen van typen zaken waarin deskundigen als lid van het gerecht zouden kunnen worden ingezet. Te denken valt onder meer aan financiële deskundigen zoals accountants en register-valuators in zaken waarin het interpreteren van financiële stukken van belang is, zoals verdelings- en alimentatiezaken waarin ondernemers als partij of belanghebbende zijn betrokken. Ook valt te denken aan de inzet van medisch deskundigen in personenschadezaken en van psychologen in het kader van een (alternatieve) scheidingsprocedure waarin het belang van kinderen is betrokken.

⁵ Zie o.a. European Court of Human Rights, Guide on Article 6 of the European Convention on Human Rights, (civil limb), Updated to 31 December 2017, III.C Independence and impartiality.

30. In de toelichting op dit voorstel over het civiele procesrecht wordt de militaire kamer bij herhaling aangeduid als voorbeeld van de inzet van deskundige leden. Indien dit voorbeeld wordt gehandhaafd, verdient het overweging daarbij tot uitdrukking te brengen dat het hier niet gaat om een voorbeeld van de inzet van bijzondere deskundigheid in de rechtspraak in het civiele recht, maar in het straf- en tuchtrecht.⁶

Naamgeving

31. In artikel 4 van het wetsvoorstel wordt de met rechtspraak belaste deskundige aangeduid als 'deskundig lid', hetgeen systematisch goed past in de terminologie van de Wet RO (bijvoorbeeld artikel 48 voor de pachtkamer en artikel 66 voor de ondernemingskamer). In de toelichting wordt het deskundige lid echter ook wel aangeduid als 'deskundige lekenrechter'. Het verdient overweging deze laatste combinatie van woorden te vermijden, omdat daarin (het belang van) de deskundigheid van het betrokken lid minder goed tot uitdrukking komt.

F. De toelichting

Werkbelasting en prioritering

32. In de toelichting is onderbelicht dat met experimentele procedures voor de rechterlijke macht werkbelasting gepaard gaat. Het goed voorbereiden van een experiment, het wennen aan en gaandeweg verbeteren van een experimentele werkwijze, het meewerken aan een behoorlijke evaluatie, dat alles kost tijd en inspanning. De beoordeling van mogelijke opschaling van min of meer beschermd experiment naar brede praktijk moet realistisch kunnen geschieden. Het belang van die tijdsinvesteringen en inspanningen zal naar onze verwachting in de rechterlijke macht zonder meer worden erkend. Het spreekt echter niet voor zich dat die werkbelasting zonder meer kan worden toegevoegd aan de bestaande werkbelasting, noch dat zaken die in experimenten worden behandeld prioriteit krijgen boven andere zaken. Met het oog op de te zijner tijd door de rechterlijke macht eventueel te maken keuzes in de afdoening van zaken geven wij u in overweging in de toelichting nader in te gaan op uw wensen ten aanzien van de wijze waarop de rechterlijke macht de werkbelasting van experimenten zal combineren met de overige werkbelasting.

Rechtsbijstand

33. In paragraaf 6.1 van de toelichting wordt aangestipt dat een experiment ook betrekking kan hebben op een verruiming van de mogelijkheden om in persoon te procederen. Bij de inrichting van dergelijke experimenten zal een relevant aandachtspunt zijn of er categorieën zaken zijn waarin partijen daadwerkelijk zonder rechtsbijstand kunnen procederen. Het gaat dan niet alleen erom of rechtsbijstand verplicht is. Van belang is ook dat een rechtzoekende in staat is zelf zijn verhaal te doen, dat hij naar behoren op het verhaal van de wederpartij zal kunnen reageren, en dat de rechter voldoende armslag zal hebben om uit de inbreng van partijen af te leiden op welke burgerlijke rechten en plichten en op welke rechtsgevolgen zij een beroep doen. Overweging verdient in de toelichting tot uitdrukking te brengen dat het van belang is dat bij experimenten waarbij de mogelijkheden in persoon te procederen worden verruimd, wordt

⁶ Art. 49 en 55 Wet RO voor het strafrecht en art. 81 Wet militair tuchtrecht. Zie bijv. ook <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Gelderland/Over-de-rechtbank/Organisatie/Paginas/Militaire-kamer.aspx>. Aangaande militairen in gerechten doen zich ook specifieke problemen voor betreffende onafhankelijkheid, vgl. EHRM Incal v. Turkey, 41/1997/825/1031, § 65-73 (waarin een schending van art. 6 EVRM werd aangenomen).

Datum: 1 juni 2018

Kenmerk: UIT-P/2018/2694

Pagina: 8 van 8

onderzocht op welke wijze partijen daadwerkelijk in staat worden gesteld om een procedure bij de rechter zonder rechtsbijstand aanhangig te maken en te voeren.

Rechtspraak en mediation

34. In de voorbeelden van experimenten die in de toelichting worden genoemd zou nog kunnen worden opgenomen dat met behulp van een experiment ook onderzocht kan worden of er winst is te behalen met het combineren van mediation en rechtspraak. Zo zou een experiment kunnen worden opgezet waarin partijen geschilpunten die zij met behulp van een mediator niet zelf kunnen regelen, eenvoudig en snel kunnen voorleggen aan een spreekuurrechter. De spreekuurrechter zou een beslissing kunnen geven, of partijen zouden onder zijn leiding alsnog in onderling overleg tot een regeling kunnen komen ten aanzien van dat geschilpunt. Daarna kunnen partijen de mediation in goed overleg vervolgen en afronden.

G. Tot slot

In essentie staan wij, zoals gezegd, positief tegenover het voorstel om door middel van experimenteerwetgeving en daarop geënte algemene maatregelen van bestuur experimenten mogelijk te maken waarin nieuwe varianten van civiele procedures kunnen worden onderzocht. Het voorstel biedt waardevolle aanknopingspunten om de civiele rechtspraak toekomstbestendig te laten zijn en voldoende aansluiting te laten houden bij gerechtvaardigde behoeften in de samenleving.

Hoogachtend,

President

Procureur-Generaal